

SPORTUOJANČIŲ IR NESPORTUOJANČIŲ PAAUGLIŲ SAVĖS VERTINIMO LYGIO IR PATYČIŲ SĄSAJA

Ilna Tilindienė, Irena Valantinienė, Dovilė Murauskaitė, Tomas Stupuris

Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas, Lietuva

Ilna Tilindienė. Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė. Lietuvos kūno kultūros akademijos Socialinių ir humanitarinių mokslų katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptis — socialinė edukologija.

SANTRAUKA

Mokykloje kiekvienas vaikas turėtų jaustis svarbus ir saugus. Deja, realybė dažnai esti visai kitokia. Lietuvos ir užsienio mokslininkai teigia, kad mokyklose agresyvumo, tyčiojimosi mastas vis didėja ir, kaip įrodyta empiriniais tyrimais (Andreou, 2001; Christian, Kashiwagi, 2007; Zaborskis, Vareikienė, 2008; Carlson, Cornell, 2008 ir kt.), yra vaikų, kurie nuolat patiria bendraamžių patyčias mokykloje. Visgi tyrinėtojai (Graziano, 2003; Haddock, 2006) tvirtina, kad būtų svarbiau išsiaiškinti, kokie individualūs pagrindiniai charakterio asmenybiniai ir socialinio pažinimo procesai susiję su patyčių raiška, o ne analizuoti patį tyčiojimąsi bei jo paplitimo mastą, kuris ir taip ganėtinai ištyrinėtas. Daugelis sporto mokslininkų (Boyd, Hrycaiko, 1997; Šniras, Malinauskas, 2006; Dunn et al., 2008 ir kt.) pripažįsta, kad įsitraukimas į sportinę veiklą teigiamai veikia paauglių savęs vertinimą, prisideda prie paauglio tapatumo ir teigiamos savigarbos vystymosi, skatina bendradarbiavimą su bendraamžiais, ugdo fizinius gebėjimus, charakterį, kūrybingumą, vertybių sistemą, atitraukia jį nuo žalingų įpročių, padeda integruotis į visuomenę.

Tyrimo tikslas — atskleisti sportuojančių ir nespportuojančių paauglių savęs vertinimo lygio ir patyčių sąsają.

Tyrimo objektas — sportuojančių ir nespportuojančių paauglių savęs vertinimo lygio ir patyčių sąsaja.

Apklausa metu, kuri buvo atliekama 2009 metais, tirti 386 Kauno ir Prienų miestų mokyklų 12—15 metų sportuojantys ir nespportuojantys paaugliai. Jiems buvo pateikta Shostrom savęs vertinimo metodikos (pakoreguota) anketa ir patyčių anketa, parengta remiantis Didžiosios Britanijos Jorko miesto „Patyčių klausimynu moksleiviams“.

Nustatyta, kad sportuojantys paaugliai patiria mažiau patyčių nei nespportuojantys jų bendraamžiai ($p < 0,01$). Tačiau lyties požiūriu statistiškai reikšmingas skirtumas tarp patiriamų patyčių nustatytas tik tarp sportuojančių ir nespportuojančių vaikinių ($p < 0,01$) (pastarieji patyčias patiria dažniau). Didesnė dalis paauglių inicijuoja patyčias kartais, tačiau nei sportinės veiklos, nei lyties požiūriu statistiškai reikšmingo skirtumo tarp inicijuojamų paauglių patyčių nenustatyta ($p > 0,05$).

Tyrimas parodė, kad patiriantys patyčias paaugliai yra vidutinio ir žemo savęs vertinimo lygio. Tiriamieji, patys inicijuojantys patyčias, vidutiniškai vertina save, tačiau sportuojančių vaikinių savęs vertinimo lygis yra aukštas. Statistiškai reikšmingas savęs vertinimo lygio skirtumas nustatytas tik tarp sportuojančių ir nespportuojančių vaikinių ($p < 0,05$).

Analizuojant asmens patiriamų patyčių ir jo paties tyčiojimosi iš kitų bendraamžių ryšį su savęs vertinimu, nustatyta silpna šių reiškinių priklausomybė nuo užsiėmimo sportine veikla ir lyties.

Raktažodžiai: patyčios, savęs vertinimas, sportinė veikla.

IVADAS

Mokykloje kiekvienas vaikas turėtų jaustis svarbus ir saugus. Deja, realybė dažnai esti visai kitokia. Lietuvos ir užsienio mokslininkai nurodo, kad mokyklose agresyvumo, tyčiojimosi mastas vis didėja ir, kaip įrodyta empiriniais tyrimais (Andreou, 2001; Christian, Kashiwagi, 2007; Zaborskis, Vareikienė, 2008; Carlson, Cornell, 2008 ir kt.), yra vaikų, kurie nuolat patiria bendraamžių patyčias mokykloje.

Patyčias patiriančių ir iš kitų besityčiojančių moksleivių dažnis Lietuvos mokyklose yra didesnis negu kitose Europos šalyse. 2003 m. Lietuvoje atliktas tyrimas atskleidė, kad bendraamžių tyčiojimąsi bent kartą yra patyrę apie 70% moksleivių. Net 60% tirtų vaikų prisipažino, kad retkarčiais tyčiojasi iš savo bendraamžių (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006). 2008 m. tyrimu taip pat įrodyta, kad ne rečiau kaip 2—3 kartus per mėnesį patyčias

teko patirti daugiau kaip pusei (52,3%) tirtų Lietuvos moksleivių, kurie arba buvo kitų moksleivių patyčių aukomis (18,3%), arba patys tyčiojosi iš kitų moksleivių (17,9%), arba patyrė viena ir kita (16,1%) (Zaborskis, Vareikienė, 2008).

Taigi pastaraisiais metais jaunų žmonių agresyvaus elgesio tyrimams skiriama itin daug dėmesio: analizuojama patyčių intensyvumas (O'Hanlon, 2006; *Bullying by the numbers*, 2007; Zaborskis, Vareikienė, 2008), formos (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006; Wilson, 2006; *Teachers not trained to handle bullying, claims committee*, 2007), lyčių skirtumai (Wolfsberg, 2006; Cyberbullying, 2007; San Antonio, Salzfass, 2007), pasekmės asmenybės psichosocialinei sveikatai (*Bullying by the numbers*, 2007; Zaborskis, Vareikienė, 2008; Fleming, Jacobsen, 2009 ir kt.), ieškoma veiksmingų būdų ir priemonių, kaip spręsti šią problemą.

Visgi tyrėjai (Graziano, 2003; Haddock, 2006) tvirtina, kad būtų svarbiau išsiaiškinti, kokie individualūs pagrindiniai charakterio asmenybiniai ir socialinio pažinimo procesai sieja patyčių raišką, o ne patį tyčiojimąsi ir jo paplitimo mastą, kuris ir taip ganėtinau ištirtinėtus. Atliktų tyrimų (Andreou, 2001; Christie-Mizell, 2003) duomenys rodo, kad patyčių raiška labai susijusi su žmogaus savivoka, savęs vertinimu. Pavyzdžiui, vaikas, būdamas tyčiojimosi auka tarp bendraamžių arba kęsdamas pažeminimą šeimoje, gali prasčiau save vertinti, vėliau ši negatyvų elgesį netgi kopijuoti. Tokie vaikai dažniau pradeda tyčiotis iš kitų, nes patys yra patyrę patyčias ir pažeminimą. Taigi labai dažnai agresiją mokiniai demonstruoja iš baimės ir nepasitikėjimo savimi, dėl to, kad negerbia savęs ir šitaip tikisi užsitarnauti pagarbą. Agresyvumas sumažina vidinę baimę, ir paaugliai naudojami tuo norėdami save realizuoti ir padidinti savęs vertinimą (Prakapas, 2001). Merginų bejėgiškumas ir kontragresija, vaikų kontragresija yra veiksniai, verčiantys inicijuoti ar tęsti tyčiojimąsi (Jolliffe, Farrington, 2006). R. J. Hazler ir kt. (2006) teigimu, patyčių aukos taip pat yra prastesnių vidinių asmens gebėjimų, dažnai yra izoliuotos socialiai, turinčios išryškintų asmeninių baimių, kaltinančios save dėl problemų ir apskritai žemos savivokos ir savęs vertinimo.

Paauglystė yra biologinių, psichologinių ir socialinių pokyčių metas. Šiuo laikotarpiu intensyviai formuojasi savivoka, kurios vienas iš komponentų yra savęs vertinimas, parodantis individo požiūrį į save ir priklausantis nuo savų gebėjimų, kompetencijos suvokimo. Paauglys, kuris save suvokia kaip gebantį daugelyje jam svarbių sričių, yra linkęs

adekvačiai save vertinti, sėkmingai socializuotis. Daugelis sporto mokslininkų (Boyd, Hrycaiko, 1997; Šniras, Malinauskas, 2006; Dunn et al., 2008 ir kt.) pripažįsta, kad išitraukimas į sportinę veiklą teigiamai veikia paauglių savęs vertinimą, prisideda prie paauglio tapatumo ir teigiamos savivargos vystymosi, skatina bendradarbiavimą su bendraamžiais, ugdo fizinius gebėjimus, charakterį, kūrybingumą, vertybių sistemą, atitraukia jį nuo žalingų įpročių, padeda integruotis į visuomenę.

Deja, mokslinėje literatūroje pasigendama tyrimų, kurių metu būtų nagrinėjama sportavimo ir patyčių priklausomybė (pvz., koks gali būti sportavimo poveikis agresijos raiškai, patyčių prevencijai ir pan.), tuo labiau, kad mokslinėje literatūroje nuolat diskutuojama, koks sporto poveikis asmenybės socialiniams įgūdžiams, saviugdai, nuo kurių priklauso individo elgesys aplinkoje (Šniras, Malinauskas, 2006; Šukys, Jankauskienė, 2008 ir kt.).

Šiuo tyrimu kėlėme prielaidą, kad paaugliai, kurių savęs vertinimo lygis yra aukštesnis, kurie patys save gerbia, turi atitinkamą socialinį statusą aplinkoje, neinicijuoja patyčių, patys jų nepatiria ir pozityviai socializuojasi.

Visa tai paskatino iškelti tyrimo **tikslą** — atskleisti sąsają tarp sportuojančių ir nesportuojančių paauglių savęs vertinimo lygio ir patyčių.

Tyrimo objektas — sportuojančių ir nesportuojančių paauglių savęs vertinimo ir patyčių sąsaja.

TYRIMO METODIKA

Tiriamiesiems buvo pateikta *Shostrom* savęs vertinimo metodikos (pakoreguota) anketa, kurią sudarė 26 teiginiai ir adaptuotas klausimynas, parengtas remiantis Didžiosios Britanijos Jorko miesto „Patyčių klausimynu moksleiviams“, kurį sudarė 11 uždaro ir atviro tipo klausimų. Kiekvienas klausimas turėjo nuo 2 iki 10 atsakymo variantų. Tiriamiesiems reikėjo pasirinkti vieną, kai kur kelis atsakymo variantus. Klausimyno adaptacijos procedūra aprašyta ankstesniuose straipsniuose (Tilindienė ir kt., 2010).

Tyrimo imtis ir organizavimas. Apklausa buvo vykdoma 2009 metais. Atsitiktinės patogiosios atrankos būdu atrinkti 386 sportuojantys ir nesportuojantys paaugliai (12–15 m.) (180 sportuojančių ir 206 nesportuojantys paaugliai — 198 merginos ir 188 vaikinai) iš Kauno ir Prienų miestų vidurinių ir sporto mokyklų, gavus šių mokyklų vadovų sutikimą. Anketos buvo pildomos prieš pamokas arba pratybas, paaugliams nebuvo leidžiama neštis anketų pildyti į namus.

Sportuojančiais asmenimis laikėme tuos, kurie mažiausiai po du kartus per savaitę lanko(-ė) sporto pratybas sporto mokyklose ar klubuose ir sportuoja(-avo) ne mažiau kaip vienus metus ir dalyvauja(-avo) varžybose.

Statistinė analizė. Duomenys buvo analizuojami naudojantis statistinės duomenų analizės programiniu paketu *SPSS for Windows 13.0*. Kokybinių požymių statistinis ryšys vertintas χ^2 kriterijumi. Skirtumai laikyti statistiškai patikimais esant ne didesnei kaip 5% paklaidai ($p < 0,05$).

REZULTATAI

Analizuojant sportuojančių ir nesportuojančių paauglių atsakymus į klausimą, kaip dažnai iš jų buvo tyčiotasi, nustatyta, kad labai dažnai patiria patyčias 20% nesportuojančių vaikinių ir 10,26% nesportuojančių merginų, kai tuo tarpu, labai dažnai patiriančių patyčias sportuojančių paauglių buvo tik keletas procentų. Du trečdaliai nesportuojančių ir pusė sportuojančių merginų teigia, kad jos patiria patyčias kartais (taip nurodė ir 46,67% nesportuojančių bei 41,54% sportuojančių vaikinių) (1 pav.).

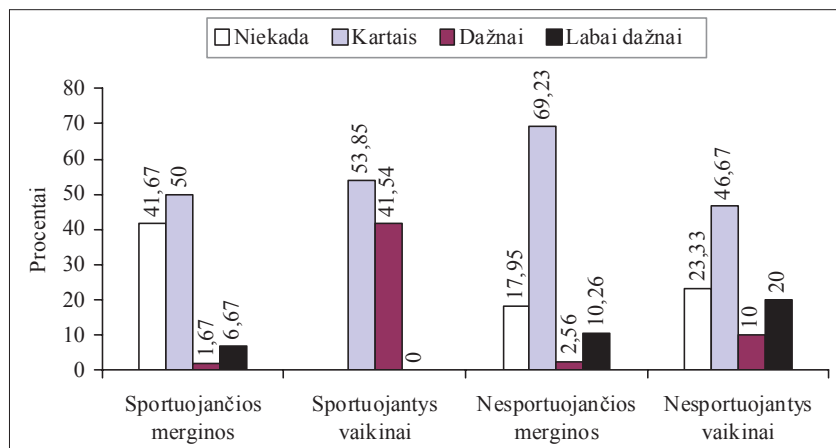
Taigi, kaip ir tikėtasi, statistiškai reikšmingai iš sportuojančių paauglių yra tyčiojama mažiau

nei iš nesportuojančiųjų ($\chi^2(3) = 18,95$; $p < 0,01$). Tačiau lyties požiūriu statistiškai reikšmingas skirtumas tarp patiriamų patyčių nustatytas tik tarp sportuojančių ir nesportuojančių vaikinių ($\chi^2(3) = 16,67$; $p < 0,01$) (pastarieji patyčias patiria dažniau), tarp sportuojančių ir nesportuojančių merginų patiriamų patyčių statistiškai reikšmingo ryšio nenustatyta ($\chi^2(3) = 6,10$; $p > 0,05$).

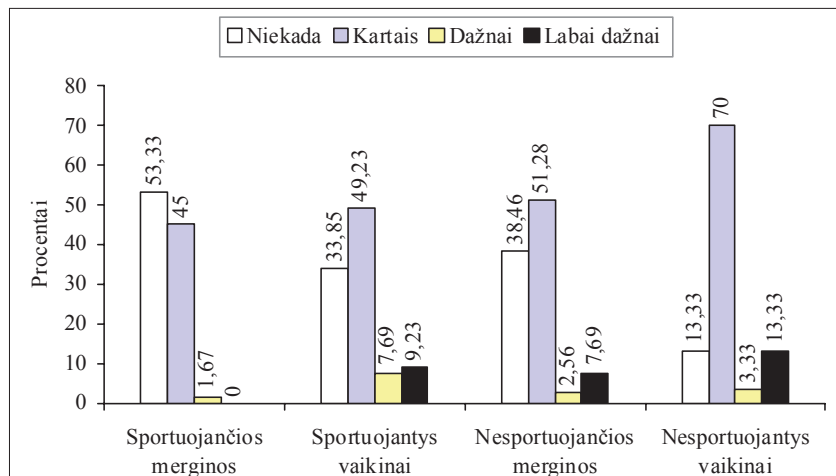
Išryškėjo, kad kartais tyčiojasi iš kitų 70% nesportuojančių vaikinių ir 51,28% nesportuojančių merginų bei apie pusė sportuojančių vaikinių ir merginų. Didelė dalis tiriamųjų pažymėjo, kad nesityčioja iš kitų (2 pav.). Statistinė analizė atskleidė: nei sportinės veiklos ($\chi^2(3) = 6,47$; $p > 0,05$), nei lyties požiūriu statistiškai reikšmingo skirtumo tarp inicijuojamų paauglių patyčių nėra ($\chi^2(3) = 5,68$; $p > 0,05$).

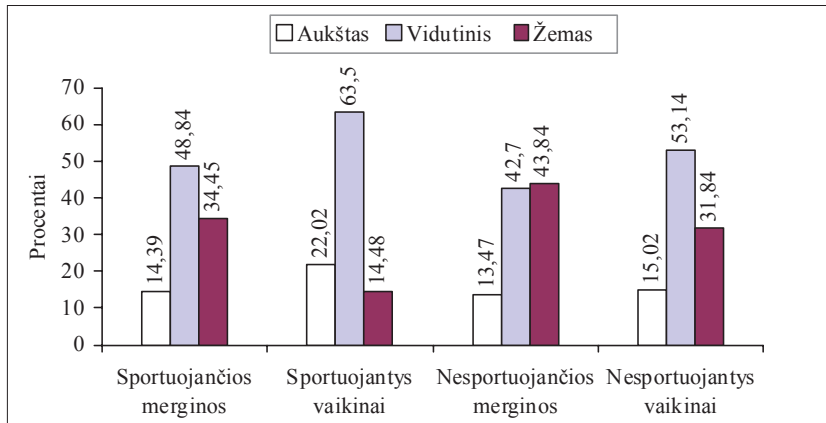
Duomenys rodo, kad patyčias patiriantys paaugliai yra vidutinio ir žemo savęs vertinimo — žemas savęs vertinimas būdingesnis ir nesportuojančioms, ir sportuojančioms merginoms. Aukšto savęs vertinimo lygio yra 22,02% sportuojančių vaikinių. Visgi statistiškai reikšmingas skirtumas tarp patiriančių patyčias paauglių savęs vertinimo lygio nenustatytas nei sportinės veiklos ($\chi^2(3) = 7,24$; $p > 0,05$), nei lyties ($\chi^2(3) = 5,95$; $p > 0,05$) požiūriu (3 pav.).

1 pav. Sportuojančių ir nesportuojančių respondentų atsakymų į klausimą *Kaip dažnai iš tavęs buvo tyčiojama mokykloje?* procentinis skirstinys pagal lytį

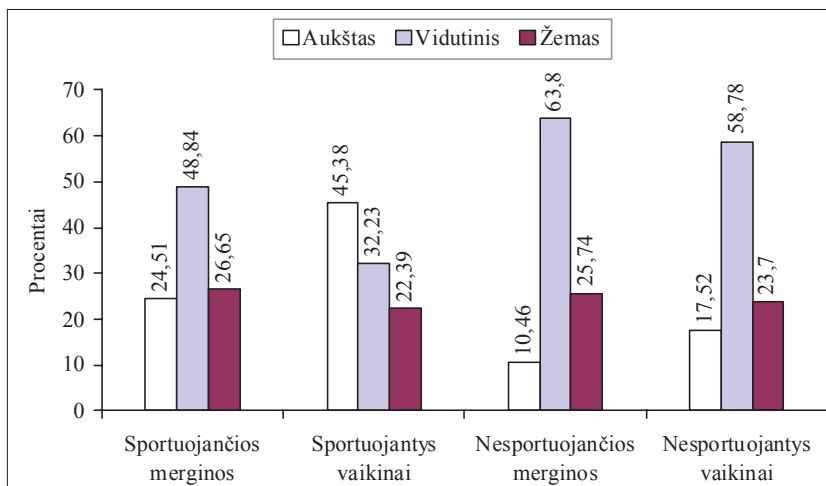

2 pav. Sportuojančių ir nesportuojančių respondentų atsakymų į klausimą *Kaip dažnai tu tyčiojasi iš kitų mokykloje?* procentinis skirstinys pagal lytį

3 pav. Sportuojančių ir nesportuojančių paauglių, patiriančių patyčias, procentinis skirstinys pagal savęs vertinimo lygį

4 pav. Sportuojančių ir nesportuojančių paauglių, inicijuojančių patyčias, procentinis skirstinys pagal savęs vertinimo lygį

Tyrimo metu išsiaiškinus paauglius, kurie inicijuoja patyčias, nustatytas jų savęs vertinimo lygis. Vidutiniškai save vertina nesportuojantys paaugliai ir sportuojančios merginos, tuo tarpu sportuojantys vaikinai yra aukšto savęs vertinimo lygio (45,38%). Taigi reikšmingas skirtumas tarp savęs vertinimo lygių nustatytas tarp sportuojančių ir nesportuojančių vaikinių ($\chi^2(3) = 10,64$; $p < 0,05$), tačiau lyties požiūriu šis skirtumas nereikšmingas ($\chi^2(3) = 4,98$; $p > 0,05$).

REZULTATŲ APTARIMAS

Tyrimu nustatyta, kad tyčiojimas yra paplitęs tarp 12–15 metų paauglių. Tai patvirtina daugelio kitų autorių (O'Hanlon, 2006; Wilson, 2006; McGuckin, Lewis, 2006; *Bullying by the numbers*, 2007; Zaborskis, Vareikienė, 2008) tyrimų duomenys, kad tyčiojimas yra paplitęs, o jo mastas gan didelis. Iš sportuojančių paauglių yra tyčiojami mažiau nei iš nesportuojančių, sportuojantys paaugliai tyčiojami mažiau nei nesportuojantys. Galima kelti prielaidą, kad sportavimas teigiamai veikia ne tik fizinę, bet ir psichosocialinę vaikų raidą. Pastarasis yra vienas iš reikšmingiausių veiksnių, prisidedančių prie paauglių tapatumo, teigiamos

savigarbos, charakterio ugdymo (Puniuškienė, Laskienė, 2006; Šniras ir kt., 2007). Teigiama, kad sportuojantys paaugliai labiau pasitiki savimi, jų populiarumas tarp bendraklasių yra didesnis (Šertvytienė, Laskienė, 2008; Dunn et al., 2008), taigi pelnomas pripažinimas įtvirtina pagarbą tarp bendraamžių (Bump, 2000) ir aukštesnę socialinę integraciją (Šukys, Jankauskienė, 2008), todėl patyčių patiriama mažiau.

Tyrimo metu nenustatyta skirtumų tarp merginų ir vaikinių patiriamų ar inicijuojamų patyčių, kai tuo tarpu kitų mokslininkų tyrimų rezultatai atskleidžia lyties skirtumus, susijusius su agresyviu elgesiu. Nurodoma, kad berniukai agresyvesni ir dažniau priekabiauja nei mergaitės (San Antonio, Salzfass, 2007; Miller, 2007; Zaborskis, Vareikienė, 2008).

Paaugliai, inicijuojantys patyčias, yra vidutinio savęs vertinimo (sportuojantys vaikinai netgi aukšto), ir tai prieštarauja kitų tyrėjų gautiems duomenims, atskleidžiantiems, kad labai dažnai agresiją mokiniai demonstruoja iš baimės ir nepasitikėjimo savimi, dėl to, kad negerbia savęs ir šitaip tikisi užsitarnauti pagarbą. Agresyvumas sumažina vidinę baimę, ir paaugliai naudojami ja norėdami save realizuoti ir šitaip padidinti savęs vertinimą (Pra-

kapas, 2001; Christie-Mizell, 2003). Kita vertus, R. Ramanauskienės ir kitų (2004) atliktas tyrimas patvirtino, kad savęs vertinimas mažėja blogėjant santykiams su bendraamžiais.

Patyčias patiriantys paaugliai yra vidutinio savęs vertinimo lygio ir statistiškai reikšmingai nesiskiria nei pagal užsiėmimą sportine veikla, nei pagal lytį, nei pagal savęs vertinimą. Tai nepatvirtina daugelio tyrimų, įrodančių, kad paaugliai, kurie puikiai suvokia savo gebėjimus sporto srityje, geriau vertina ir save (Boyd, Hrycaiko, 1997; Bump, 2000), bet nesutampa su mokslininkų teigimui, kad patyčios yra prasto savęs vertinimo priežastis arba pasekmė (Christie-Mizell, 2003; Aluedse, 2006; McGuckin, Lewis, 2006; Fleming, Jacobsen, 2009).

Tyrimu nustatyta, kad paauglių savęs vertinimo lygmuo neturi sąsajų nei su patiriamomis, nei su inicijuojamomis patyčiomis, ir tai nesutampa su kitų tyrimų duomenimis (Prakapas, 2001;

Christie-Mizell, 2003; Aluedse, 2006; McGuckin, Lewis, 2006; Fleming, Jacobsen, 2009 ir kt.). Apibendrinant galima kelti prielaidą, kad tyrimo imtis yra nepakankama, todėl būtina tęsti tyrimus didinant tiriamąją imtį ir atsižvelgiant į paauglių populiaciją.

IŠVADOS

Sportuojantys paaugliai patiria mažiau patyčių nei nesportuojantys jų bendraamžiai, ypač tai išryškėjo tarp vaikinių. Patyčias patiriantys paaugliai yra vidutinio ir žemo savęs vertinimo lygio. Tiriemieji, patys inicijuojantys patyčias, taip pat vidutiniškai save vertina, tačiau sportuojančių vaikinių savęs vertinimo lygis yra aukštas. Analizuojant asmens patiriamų patyčių ir jo paties tyčiojimosi iš kitų bendraamžių sąsają su savęs vertinimu, priklausomybė tarp šių reiškinių nepastebėta.

LITERATŪRA

- Aluedse, O. (2006). Bullying in schools: A form of child abuse in schools. *Educational Research Quarterly*, 30 (1), 37—49. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Andreou, E. (2001). Bully / Victim Problems and their Association with Coping Behaviour in Conflictual Peer Interactions Among School-age Children. *Educational Psychology*, 21(1), 59—66. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Boyd, K. R., Hrycaiko, D. W. (1997). The effect of a physical activity intervention package on the self-esteem of pre-adolescent and adolescent females. *Journal of Adolescence*, 32 (127), 131—139.
- Bullying by the numbers. (2007). *Curriculum Review*, 01472453, 46 (5). Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Bump, A. (2000). *Sporto psichologija treneriui: studijų vadovas*. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras.
- Carlson, L. W., Cornell, D. G. (2008). Differences between persistent and desistent middle school bullies. *School Psychology International*, 29 (4), 442—45. Prieiga internetu: <http://psr.sagepub.com/cgi/content/abstract/>.
- Christian, C., Kashiwagi, A. (2007). The wrong plan for schools? *Newsweek (Atlantic Edition)*, 01637053, 1 / 15 149 (3). Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Christie-Mizell C.A. (2003). Bullying: The consequences of interparental discord and child's self-concept. *Family Process*, 42 (2), 237—251.
- Cyberbullying. (2007). *State legislature*, 33 (6), 13. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Dunn, C., J., Dunn, J. G. H., Bayduza, A. (2008). Perceived athletic competence, sociometric status, and loneliness in elementary school children. *Journal of Sport Behavior*, 30 (3), 249—269. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Fleming, L. C. Jacobsen K. H. (2009). Bullying and symptoms of depression in Chilean middle school students. *Journal of School Health*, 79 (3), 130—137. Prieiga internetu: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=19&hid=2&sid=6fc2d4d0-092d-4b77-84d8-84743b156b3f%40sessionmgr8>
- Graziano, W. G. (2003). Personality development: An introduction toward process approaches to long-term stability and change in persons. *Journal of Personality*, 71 (6), 893—903. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Gudžinskienė, V., Laucevičienė, J. (2001). Paauglių emocinė savijauta ir požiūris į santykius su tėvais. *Pedagogika*, 53, 40—45.
- Haddock, G. (2006). Do I get better looking each day? Changes in self-perceptions of attractiveness as a function of temporal perspective. *European Journal of Social Psychology*, 36 (5), 761—771. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Hazler, R. J., Carney, J. L., V., Granger, D. A. (2006). Integrating biological measures into the study of bullying. *Journal Of Counseling & Development*, 84, 298—307. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Jolliffe, D., Farrington, D. P. (2006). Examining the relationship between low empathy and bullying. *Aggressive Behavior*, 32 (6), 540—550. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- McGuckin, C., Lewis, C. A. (2006). Experiences of school bullying in Northern Ireland: Data from the life and times survey. *Adolescence*, 41 (162), 313—320. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Miller, K.E. (2007). Psychopathic behavior: A consequence of bullying? *American Family Physician*, 1 / 15, 75 (2), 252—257. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- O'Hanlon, L. H. (2006). Hostile halls. *Current Health*, 33 (2), 16—18. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.

- Patyčių klausimynas moksleiviams.* (2008). Prieiga internetu: (http://www.state.de.us/attgen/main_page/teachers/bullquesti.htm)
- Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006). *Patyčių prevencija mokyklose.* Vilnius: Multiplex.
- Prakapas, R. (2001). Paauglių tarpusavio agresija mokykloje. *Pedagogika*, 53, 113—115.
- Puniuškiene, R., Laskienė, S. (2006). Sportuojančių paauglių vertybinių orientacijų, asmenybės savybių ir savigarbos ypatumai. *Sporto mokslas*, 4 (46), 48—54.
- Ramanauskienė, R., Valantinas, A., Endriulaitė, A. (2004). Paauglių savęs vertinimo bei santykių su bendraamžiais ir tėvais sąveikos ypatumai. *Pedagogika*, 71, 91—96.
- San Antonio D. M., Salzfass, E. A. (2007). How we treat one another in school. *Educational Leadership*, 64 (8), 32—38. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Šertvytienė, D., Laskienė, S. (2008). Sportuojančių paauglių vertybinės orientacijos kaip socialinės kompetencijos veiksnys. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 4 (71), 104—110.
- Šniras, Š., Dumčienė, A., Dumbliauskas, A. (2007). Sportuojančių ir nesportuojančių mokinių socialinių įgūdžių ypatumai. *Pedagogika*, 85, 110—115.
- Šniras, Š., Malinauskas, R. (2006). Miestų ir rajonų krepšinio sporto mokyklų moksleivių socialinių įgūdžių raiška. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 4 (63), 111—117.
- Šukys, S., Jankauskienė, R. (2008). Mokinių sportavimo ir fizinio aktyvumo laisvalaikio sąsajos su psichosocialiniais, elgesio ir mokyklos veiksniais. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1 (68), 92—99.
- Teachers not trained to handle bullying, claims committe. (2007). *Education*, 3 (30), 1263—1268. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Tilindienė, I., Rastauskienė, G. I., Valantienė, I., Lagūnavičienė, N. (2010). Sportuojančių ir rizikos grupės paauglių patiriamų ir jų pačių vykdomų patyčių dažnumas. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1 (76), 101—108.
- Wilson, A. (2006). The bully problems. *World & I*, 21 (8), 8—12. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Wolfsberg, J. S. (2006). Student safety from cyberbullies, in chat rooms, and in instant messaging. *Education digest*, 72 (2), 33—37. Prieiga internetu: <http://search.epnet.com/custlogin.asp?custid=s5018438>.
- Zaborskis, A., Vareikienė, I. (2008). Patyčios mokykloje ir jų sąsajos su moksleivių sveikata bei gyvensena. *Medicina*, 44 (3), 232—239.

RELATION BETWEEN ATHLETES AND NON ATHLETES ADOLESCENTS' SELF-ESTIMATION LEVEL AND BULLYING

Ilna Tilindienė, Irena Valantinienė, Dovilė Murauskaitė, Tomas Stupuris

Lithuanian Academy of Physical Education, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

In school every child has to feel important and safe. But the reality is absolutely different. Lithuanian and foreign scientists indicate that in schools the scale of aggressiveness and bullying increases and, as proved by empirical research (Andreou, 2001; DeRosier, 2004; Palujanskienė, Uzdila, 2004; Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2004; Christian, Kashiwagi, 2007; Carlson, Cornell, 2008; Zaborskis, Vareikienė, 2008 and others), there are children who constantly experience bullying by coevals at school. However, researchers (Graziano, 2003; Haddock, 2006) maintain that it would be more important to know what individual and social cognitive processes are linked bullying resolution, rather than phenomenon bullying which has already been sufficiently studied.

Aim of the research was to disclose the relation between athletes and non-athletes adolescents self-esteem level and bullying.

Research object was the relation between the athletes and non-athletes adolescents' self-esteem level and bullying.

In the interview, respondents were 386 (12—15 year) adolescents (athletes and non-athletes) from Kaunas and Prienai secondary and sport schools. The questionnaire was prepared on the basis of *Bullyings Questionnaire for Schoolboys / girls* (2008), and Shostroms' method of self-esteem.

Results. We found that athletes adolescents suffered less bullying than non-athletes ($p < 0.01$). However, their gender produced statistically significant differences between experienced bullying: we established them only between athlete and non-athlete boys ($p < 0,01$) (the latter suffered from bullying more often).

The study showed that experienced bullying by adolescents was linked to medium and low self-assesment. The subjects who initiated bullying themselves, also had an average level of self-assesment, but athlete boys' self-esteem was high. Statistically significant self-assesment differences were only between athlete and non-athlete boys ($p < 0.05$).

Keywords: bullying, self-esteem, sports activities.

Gauta 2010 m. kovo 15 d.
Received on March 15, 2010

Priimta 2010 m. gegužės 31 d.
Accepted on May 31, 2010

Ilna Tilindienė
Lietuvos kūno kultūros akademija
(Lithuanian Academy of Physical Education)
Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
Tel +370 37 209050
E-mail i.tilindiene@lkka.lt